

DOI: 10.5281/zenodo.1315691
 UDC Classification: 330.356:330.341
 JEL Classification: O10, O57

PRECONDITIONS AND FACTORS OF ECONOMY MODERNIZATION IN THE CONTEXT OF THE GENESIS OF MODERNIZATION THEORY

ПЕРЕДУМОВИ ТА ФАКТОРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ ГЕНЕЗИ ТЕОРІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Iryna V. Baranovska, PhD in Economics
The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kiev, Ukraine
 ORCID: 0000-0002-9259-0604
 -Researcher ID: N-6909-2018
 Email: irina.baranovsky@gmail.com

Oleksandra S. Ralko, PhD in Economics, Associate Professor
The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kiev, Ukraine
 ORCID: 0000-0002-3634-6770
 Researcher ID: F-3082-2015
 Email: Alexandra-ralko@hotmail.com
 Recieved: 20.01.2018

Барановська І.В., Ралко О.С. Передумови та фактори модернізації економіки у контексті генези теорії модернізації. Оглядова стаття.

У статті розглянуто та узагальнено підходи до визначення поняття «модернізація», які останнім часом набули нового вектору у контексті глобалізаційних викликів. Визначено особливості формування передумов модернізації економіки у контексті генези теорії модернізації щодо політичних, економічних, соціальних та культурних закономірностей функціонування суспільства в умовах постійної трансформації відповідно до історичних етапів його розвитку. Обґрунтовано основні риси моделі розвитку національної економіки, виходячи з предметного поля сучасної системи соціально-гуманітарного знання, наукових розвідок зарубіжних та вітчизняних дослідників у напрямі формування та реалізації стратегій, що дозволяють підвищити рівень експлікаційного й прогностичного потенціалу поєднання факторів модернізації, яким надається статус визначальних в різних теоріях і моделях.

Ключові слова: теорія модернізації, модернізація, пост модернізація, моделі модернізації, передумови модернізації економіки, фактори модернізації економіки

Baranovska I.V., Ralko O.S. Preconditions and factors of economy modernization in the context of the genesis of modernization theory. Review article.

The article considers and summarizes the approaches to the definition "modernization", which recently acquired a new vector in the context of globalization challenges. The specifics of the forming of the prerequisites of economy modernization in the context of the genesis of modernization theory in relation to the political, economic, social and cultural regularities of the society functioning in conditions of constant transformation in accordance with the historical stages of its development are determined. The main features of the model of the national economy development are substantiated, proceeding from the subject field of the modern system of social and humanitarian knowledge, scientific research of foreign and domestic researchers in the direction of the forming and implementation of strategies that increase the explicative and predictive potential of a combination of modernization factors that are given the status of determinants in various theories and models.

Keywords: modernization theory, modernization, postmodernization, models of modernization, preconditions of economy modernization, factors of economy modernization

Опрацювання наукових джерел (філософських, політологічних, соціологічних, економічних та ін.) різного спрямування та глибини і рівня деталізації щодо виникнення, необхідності, обумовленості та доцільності модернізаційних процесів у суспільному устрої дозволяє зробити досить суперечливі висновки відносно об'єктивності окремих положень теорії модернізації, оскільки погляди і переконання дослідників щодо сутності модернізації як процесу і як результату переважно ґрунтуються на властивих для конкретного історичного етапу ідеологіях суспільного, наукового та культурного розвитку. Практично у кожній науковій праці, яка присвячена дослідженням модернізації у будь-яких її проявах, присутні теоретично-критичні пошуки витоків модернізаційних процесів, їх класифікаційних критеріїв, типологічних ознак, хронологічних характеристик та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблемам Теоретичні Дослідження у галузі теорії модернізації серед вітчизняних вчених останнім часом набули нового вектору у контексті глобалізаційних викликів та проявів кризових тенденцій у світовій економіці. У цьому контексті В. Андрусів [1] визначає можливі стратегії модернізації, акцентуючи увагу на необхідності пошуку соціальної інновації, яка спроможна створити конкурентне суспільство; М. Біденко [2] обґрунтовує сучасну множинність модернізаційних типів відповідно до локальних можливостей та нівелювання значення інваріантного взірця, до якого слід прагнути; С. Гринецька [3] визначає роль саморозвитку регіонів у забезпеченні

процесів модернізації. Поряд з цим, змінилися й погляди дослідників на передумови модернізації економіки. Так, О. Білорус [4] доводить, що системна стратегічна модернізація економіки України повинна стати свідомим вибором суспільства; С. Вовканич [5] розглядає залежність модернізації економіки від підвищення духовності, імплементації соціогуманістичних цілей та національної зеленої ідеології у свідомість спільноти як найвідповідальнішого у час глобалізації, й, водночас найскладнішого для реалізації напрямку політики держави; О. Гаврилюк [6] висвітлює нові новітні тенденції модернізації економіки в глобальному середовищі – рещоринг і таргетинг, їх мотивацію та наслідки; О. Ляховець [7] обґрунтовує напрями зміни інститутів для модернізації економіки; А. Філіпенко [8] головну спрямованість економічної модернізації вбачає у диверсифікації напрямів, форм і засобів економічної політики та точному визначенні її пріоритетів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Незважаючи на повернення наукових розвідок до модернізаційної проблематики недостатньо дослідженими залишаються фактори модернізації економіки та їх комплементарність (взаємодоповнення) у контексті формування передумов реалізації модернізаційних перетворень в умовах орієнтації розвитку України на досягнення розумного, сталого та інклюзивного зростання.

Метою статті є визначення особливостей формування передумов модернізації економіки у контексті генези теорії модернізації щодо політичних, економічних, соціальних та культурних закономірностей функціонування суспільства в умовах постійної трансформації відповідно до історично нових потреб суспільного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

У соціологічних джерелах модернізацію визначають як перехід від однієї якості суспільства до іншої, який пов'язують передусім із зародженням і розвитком капіталізму, поширенням цінностей і досягнень саме цієї формації [9]. Модернізацію (фр. *moderne* – новітній, сучасний [10], фр. *modernisation* – оновлення [11]), у цьому контексті, сприймають як здійснення змін й, одночасно, як рушій суспільних перетворень на шляху до вдосконалення.

У наукових працях різного спрямування широкого вжитку набуло визначення модернізації як лінійного процесу поетапних змін суспільства за критерієм рівня індустріалізації поряд з радикальними перетвореннями у економічній, політичній та соціальній сферах суспільного життя.

Розгляд модернізації у історичній ретроспективі став основою для формування двох

альтернативних положень теорії модернізації про природу передумов модернізаційних змін: еволюційних – на основі розвитку власних ресурсів суспільства (органічна модернізація), в результаті формування яких зміни у суспільній свідомості, традиціях, орієнтаціях та думках людей призводять до змін у економічному розвитку, та революційних – як прагнення досягти рівня розвинених країн (неорганічна модернізація) шляхом імпорту ідей, технологій, ресурсів та їх залучення до модернізаційних перетворень у економіці та політичній сфері в умовах недостатньої підтримки населення через їх несприйняття значною його частиною.

У політологічних джерелах вважають, що модернізація є однією з необхідних умов для змін у світовому порядку з визнанням в її основі головною закономірністю розвитку постійної трансформації, ускладнення політичних, економічних і культурних структур та їхніх функцій відповідно до нових потреб раціонального та ефективного функціонування суспільства [12].

Незважаючи на те, що сприйняття модернізації як оновлення набуло широкого поширення, різноспрямованість її визначення як поняття стали причиною появи безлічі його модифікацій, що після Другої світової війни в умовах формування нової парадигми суспільного розвитку трансформувалися у теорію модернізації як відповідь на песимістичні концепції А. Тойнбі [13], О. Шпенглера [14], К. Ясперса [15] та інших дослідників аспектів та причин прояву кризових тенденцій у розвитку західної цивілізації.

Становлення теорії модернізації відбувалося поетапно (рис. 1) з набуттям нових положень на основі зміни критеріальних характеристик власне модернізації та факторів, які формують передумови її здійснення.

У 50-60-ті роки ХХ ст. теорія модернізації пройшла шлях від моделювання суспільного розвитку за принципами західного лібералізму до міждисциплінарного підходу. Однак внаслідок політизації та домінування концепцій економічного зростання, й відповідно, його визнання єдиним критерієм модернізаційного процесу набула поширення модель, яка передбачала вирівнювання традиційних (доіндустріальних) суспільств як економічно відсталих країн, з розвиненими країнами.

На другому етапі розвитку теорії модернізації протягом 70-80-тих років ХХ ст. була доведена низька ефективність попередньо розроблених моделей економічного зростання з причин їх надмірної теоретизації, виходячи з аналізу недоліків першого етапу розвитку теорії модернізації, серед яких: недостатність застосування структурно-функціонального аналізу, особливо методів квантифікації (кількісного вираження якісних ознак), математичної обробки інформації та ін. для розкриття механізмів переходу суспільства до

нового стану; обмеженість, як у часовому, так і територіальному розрізах ефекту від практичного впровадження різних моделей модернізації; відсутність балансу між економічними,

культурними, соціальними та політичними наслідками модернізації; невідповідність європейських теорій модернізації цінностям інших культур.

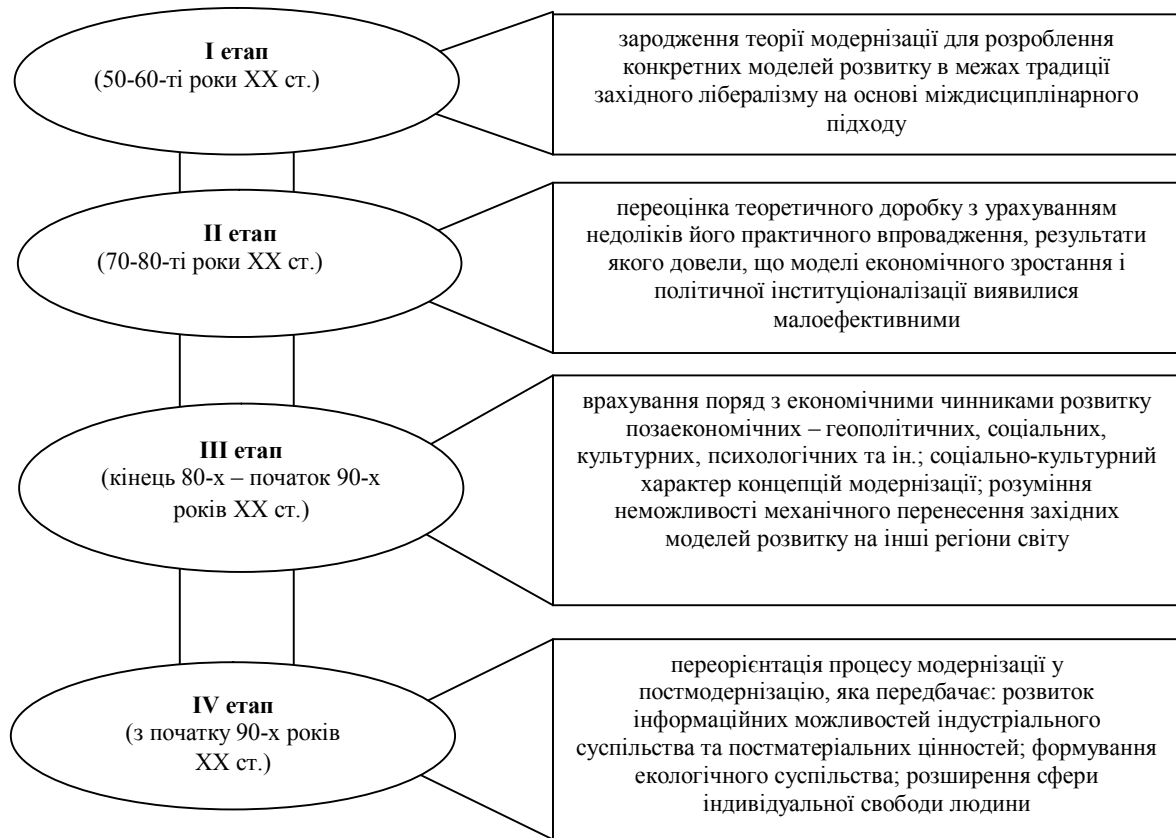

Рис. 1. Етапи становлення і розвитку теорії модернізації
Джерело: складено авторами за матеріалами [7]

На третьому етапі розвитку теорії модернізації відбувається усвідомлення необхідності досягнення відповідності між цінностями європейської, африканської, латиноамериканської та азійської культур; обґрунтовується необхідність врахування як економічних, так і позаекономічних чинників розвитку, тобто концепції модернізації набувають чітко вираженого соціально-культурного характеру; доводиться неможливість механічного перенесення західних моделей розвитку на інші регіони світу [16].

Наприкінці XX ст. розпочалася переорієнтація модернізаційних теорій у постмодернізацію, яка визначається: розвитком інформаційних можливостей суспільства та формуванням нових цінностей; становленням постіндустріального суспільного устрою, впровадженням ресурсозберігання; розширенням особистої свободи людини, що включає свободу вибору, території проживання, незалежність від тиску соціуму, усталених звичаїв.

Таким чином, постмодернізація поступово трансформувалася з інструменту політики Західного світу у країнах, які визволилися від

колоніальної залежності, в сучасну модель соціально-політичного розвитку, відповідно до якої модернізація відбувається як свідомий вибір певного суспільства щодо якісних трансформацій на основі поєднання універсальних інституційних структур та цінностей з усталеними традиційними властивостями.

Витоки такого підходу сягають політико-соціологічних концепцій Ф. Тьонніса [17], М. Вебера [18], Т. Парсонса [19], відповідно до яких процес кардинальної зміни соціально-політичного вектору розвитку передбачає цілеспрямоване поширення різних форм господарювання, звільнених від чіткої державної регламентації. Такий підхід ґрунтувався на тому, що «демократичні цінності автоматично не виникають» [18], а демократичні перетворення безпосередньо залежать від розвитку нації.

Дослідження генези теорії модернізації дозволило сформулювати її основні положення, а саме:

— країна є розвинутою за умови високого ступеня індустріалізації, перманентного економічного розвитку, суспільство якої

вбачає у інноваціях підґрунтя прогресу, має високий рівень життя, розвинуті політичні інститути, значну питому вагу середнього класу;

- суспільства, які не відповідають вищезазначеним критеріям, можна віднести до «традиційних» або «перехідних»;
- теорію модернізації часом називають теорією «вестернізації», оскільки еталоном розвиненості суспільства виступають західні країни;
- розвиненість як комплексний феномен передбачає врахування економічних, екологічних, соціальних, інноваційних та політичних аспектів;
- рушієм модернізації є науково-технічний і технологічний поступ;
- згідно теорії «постмодернізації» застосування «ефективних» соціально-економічних моделей розвинутих країн, яке не підкріплене відповідними змінами соціальних інститутів, структур, рівнем якості життя населення, призводить до виникнення «ірраціонально-індустріального» суспільства, рівень споживання соціальних ресурсів якого перевищує ефект, від їх використання. Відсутність необхідної інфраструктури для використання моделей соціально-економічного розвитку країн може поставити їх у зовнішню залежність;
- модернізація може бути успішною за зростання частки середнього класу у структурі населення;
- ефективність модернізації залежить від дій владних інституцій у сфері управління соціальними конфліктами;
- проведення ефективної модернізації потребує широкої підтримки соціуму, використання соціального потенціалу та залежить від розуміння населенням користі від її проведення.

Отже, модернізація є якісним стрибком у розвитку країни, коли її економіка та рівень суспільних відносин стають подібними до високо-розвинених країн Заходу середини ХХ століття [20], який відбувається через мобілізаційний процес, що запроваджується для скорочення відставання від держав-конкурентів [21] зі спрямованістю цього процесу, залежно від вибору конкурента, на мету, досягнення якої у певний період передбачає просторову й часову мобілізацію ресурсів. Варто зазначити, що Кравченко М. [22], наприклад, трактує модернізацію як нормативну стратегію, що завжди орієнтована на певну модель, – стратегію, яка наслідую, має орієнтир – країну-конкурента, а точніше – країну-еталон. Розвиваючи свої погляди, він стверджує, що модернізацію як цілеспрямовану стратегію можливо здійснити за будь-якого політичного та економічного режиму, але тільки, якщо за мету ставити розбудову збалансованого в усіх вимірах суспільства як необхідну умову постійного генерування життя високої якості.

Як правило, модернізація ініціюється згори, її головним модератором є держава, але суб'єктність модернізації повинна складатися з трьох рівноправних партнерів – держави, бізнесу, суспільства [22]. Проте, постає необхідність пошуку шляхів об'єднання інституційних та економічних інтересів для досягнення максимального синергетичного ефекту. Саме тому для об'єднання та врахування інтересів всіх суб'єктів модернізації як рівноправних партнерів є необхідним створення так званих «суспільних коаліцій» [23]. Розглядаючи ймовірність їх формування та можливий склад, автори цієї ідеї не пропонують практичного механізму їх формування та інституційного оформлення. Ідея коаліцій за модернізацію, на думку В. Онищенко [24], є суто теоретичною моделлю, оскільки, якщо і можливо в агрегованому вигляді визначити інтереси усіх значущих соціальних кластерів країни, то досягти коаліційної згоди практично неможливо, оскільки основою для досягнення коаліційної угоди між державою, бізнесом та суспільством є довіра.

Окремі дослідники [25] пропонують при аналізі теоретичних аспектів модернізації як моделі суспільного розвитку, її позитивних та негативних наслідків мати на увазі наступне:

- модернізація, яка трактується як сукупність всіх прогресивних змін, важіль розвитку і саморозвитку суспільства та його окремих сфер діяльності в умовах зміни епох, обов'язково повинна враховувати ціннісно-культурну варіативність соціальних утворень, оскільки очевидно передбачає у якості результату і наслідку відповідних соціально-економічних та політичних процесів якісну трансформацію ідентифікаційних структур в суспільній свідомості;
- модернізація, як процес руху до сучасного суспільства вимагає, відповіді на такі найважливіші питання: «яке воно сучасне суспільство?», «які критерії його визначають?», «яка ідейно-ціннісна система координат його розвитку?»;
- приклад китайської «соціалістичної моделі модернізації» демонструє доцільність і ефективність подолання дихотомічного протистояння «ідеологізація – модернізація» з урахуванням національно-цивілізаційних особливостей того чи іншого соціально-політичного утворення;
- модернізація як модель може бути функціональна саме з точки зору використання її технологічного інструментарію, в першу чергу, в економічному секторі, але його застосування повинно бути обумовлено особливостями ідейно-ціннісних сегментів суспільної свідомості, які є своєрідним синтезом доліберальних та ліберальних ідентифікаційних структур, одночасно, відповідаючи характеру ідеологічного простору

консерватизму та лібералізму і їх модифікацій, що дозволяє запобігти можливим негативним наслідкам в ментальній сфері соціуму.

Особлива увага в працях окремих вчених приділена питанням модернізації суспільства та адекватної оцінки його розвитку [26-28]. Аналіз сучасних публікацій у соціальній, політичній та економічній сферах дозволила сформулювати певні стратегічні напрями. Одним з найпоширеніших стратегічних напрямом модернізації суспільства виступає реформуванням інституціональної організації держави, що включає реформування політичної системи, місцевого самоврядування, судової системи. Наступним напрямом модернізації є реформування соціально-економічної сфери функціонування, що включає фінансову та монетарну політику, освіту, охорону здоров'я, комунальний сектор, енергетику та аграрний сектор. Третім базовим стратегічним напрямом модернізації суспільства є реформування зовнішньоекономічної політики та національної безпеки, що включає такі аспекти, як: діяльність дипломатичної служби, європейська інтеграція, відносини із країнами СНД, політика стосовно нових регіональних лідерів, а саме Китаю, Індії, Бразилії.

Представники соціально-гуманітарних наук наголошують, що ці напрями повинні бути збалансованими з розвитком громадянського суспільства та загальною метою модернізації – гарантуванні поступального демократичного розвитку держави, забезпеченні зміцнення громадянського суспільства та реальної участі громадян у політичних процесах і створенні ефективних механізмів суспільного контролю [29]. Модернізація суспільства за вищенаведеними стратегічними напрямами, узгодженими з рівнем соціально-економічного розвитку суспільства та основною метою проведення модернізації припускає формування адекватних методологічних засад, що дозволяють не тільки визначити процес модернізації на теоретичному рівні, але й представити його на рівні реальних практик через розробку конкретних механізмів його реалізації. Тому, найчастіше у сучасній літературі поняття «модернізація» [28], визначають як:

- синонім усіх прогресивних соціальних змін суспільства;
- процес перетворення традиційного, або доіндустріального суспільства у суспільство, для якого характерні автоматизація, зменшення ролі релігії у політичному, соціальному та особистому житті, а також високодиференційовані соціальні структури;
- прагнення слаборозвинених суспільств наздогнати провідні, найбільш розвинені країни, які існують із ними в одному глобальному просторі.

На думку П. Штомпки, рівень розвитку модернізації на сучасному етапі свідчить про теоретичну неспроможність найбільш відомих

моделей концептуальних побудов модернізації бути практично імплементованими, проте сформувалися конкретні вимоги до нових теоретичних розробок, основою яких є наступні твердження:

- головною рушійною силою соціальних змін є населення, тобто відбувається переорієнтація на дії «знизу», на відміну від попередніх уявлень, що дії відбувається «зверху», а основною рушійною силою соціальних змін виступає політична еліта;
- на сучасному етапі соціального розвитку модернізація стає процесом, ініціатором якого стає масова громадянська ініціатива, а не результат рішень, прийнятих високоосвіченою елітою, що долають опір з боку населення, яке орієнтовано на традиційні цінності;
- первинними факторами розвитку процесу модернізації виступають екзогенні, а не ендегенні чинники, – від світового геополітичного розміщення сил до доступності «переконливих ідеологічних засобів: політичних, соціальних доктрин і теорій, що обґрунтовують і підтримують сучасні цінності, наприклад, індивідуалізм, дисципліну, трудову етику, здатність покладатися на себе [27];
- відсутність єдиного універсального зразка розвитку, як міг би виступати в якості еталону;
- модернізація повинна розглядатись як багаторівневий, різновекторний, нелінійний процес, результати якого можуть бути неочікуваними;
- ефективність модернізації не є виключно економічною або фінансовою категорією, вона визначає і рівень залучення символічного капіталу кожної так званої «сучасної особистості» [30].
- хибним є орієнтації модернізації у країнах з перехідною економікою на специфіку їхнього минулого розвитку, оскільки може спостерігатись відсутність ідеології, яку підтримує переважна більшість громадян [27].

Таким чином, висловлюються різні, часто протилежні думки. Частина фахівців вважає, що модернізація – це процес природного розвитку соціально-економічної системи, і йому головне – не заважати. Тому держава повинна надати можливість ринковим і соціальним механізмам здійснити модернізаційні перетворення суспільства. Інша частина фахівців вважає, що модернізація – це продукт цілеспрямованої державної політики і поза такої політики модернізаційні проекти приречені на поразку. Між даними позиціями існує ряд проміжних поглядів, які намагаються знайти форми поєднання ліберальної і державної позицій.

Сьогодні концепцію модернізації, в цілому, можна охарактеризувати як сукупність соціологічних і соціально-економічних теорій, які аналізують процес переходу від традиційного суспільства, або від суспільства, що відстає у

соціально-економічному розвитку, до сучасного. Концепція модернізації – це синтетична концепція, яка прагне виявити системні механізми розвитку суспільства. Очікуваним результатом процесу модернізації є формування нового типу суспільства, яке може бути визначено як «масове суспільство» [31].

Часто поняття «модернізація» вживається в контексті поняття «соціальний прогрес». Причина популярності ідеї прогресу пояснюється тим, що прогрес – це єдина альтернатива загальному відчаю [28, 32]. Сутність соціального прогресу полягає в тому, що згідно з уявленням людей, історична трансформація людського суспільства об'єктивно має висхідний тренд, що характеризується постійним ускладненням структури спільноти, підвищенням його ефективності у взаємодіях з середовищем проживання. Наслідком зазначеної трансформації є глобальний історичний процес розвитку суспільств від примітивних станів (дикості) до вершин цивілізованого світу.

Під цивілізованим станом розуміється досягнення суспільством найвищих науково-технічних, політико-правових та морально-етичних стандартів. Таким чином, соціальний прогрес – це процес висхідного руху суспільства. У найзагальнішому контексті, поняття прогресу і модернізації дійсно взаємозамінні. Але, говорячи про сутність процесу модернізації, слід констатувати, що це процес переходу від однієї форми існування суспільства в іншу з усіма притаманними такому переходу позитивними і негативними рисами.

Модернізація не повинна розглядатися як однозначна зміна параметрів існуючого суспільства. Модернізація – це радше їх удосконалення, тобто така системна зміна параметрів, яка дозволить в кінцевому підсумку людському співтовариству, в цілому, більш успішно реалізовувати свою життєву програму. Причому цей процес супроводжується не тільки утвердженням нових форм взаємовідносин всередині суспільства, а й скасуванням ряду раніше існуючих норм. Якщо врахувати, що певні зі скасовуваних норм могли залишатися соціально конструктивними, то очевидно, це не збігається з напрямком соціального прогресу. Тому прогрес і модернізація суспільства не повинні розглядатися як поняття повністю ідентичні і взаємозамінні.

Виникнення концепції модернізації на теоретичному рівні пов'язують з ідеєю Маркса [28] про на доіндустріальну та індустріальну стадії. У XIX ст. загальні положення К. Маркса були розвинені Ф. Тьонісом [33], яким вперше було висловлено сумніви в прогресивності модернізаційних змін через побічні негативні ефекти розвитку. Він звернув увагу на переваги ранньої традиційної спільноти порівняно зі змінившим її сучасним індустріальним і урбаністичним суспільством. Це викликало розчарування в ідеї прогресу, яке широко

поширилося і спонукало до пошуків «втраченої спільноти», які продовжились на ціле століття [28].

П. Штомпка зазначає, що найбільшого розвитку теорії модернізації досягнули після Другої світової війни. Так, згідно теорій модернізації і конвергенції відбувався розподіл держав на «три світи»: «перший світ» – це індустріально розвинені суспільства (наприклад, країни Західної Європи, США, Японія); «другий світ» – це авторитарні соціалістичні країни (наприклад, СРСР), що розвивались шляхом насильницької індустріалізації за рахунок значних соціальних втрат; і «третьій світ» – це світ постколоніальних суспільств, які залишились на доіндустріальній стадії [28].

Класичні теорії модернізації переважно зосереджені на дослідженні взаємодії країн «першого» і «третього» світу та перспективах докорінних змін країн «третього». З часом, класичні теорії модернізації набули розвитку і трансформувались у теорії конвергенції, основа уваги яких була зосереджена на дослідженні розриву між країнами «першого» і «другого» світу та на проблемі скорочення даного розриву.

З практичної точки зору, модернізацію слід розглядати як комплекс перетворень, які здійснюються людськими суспільствами (країнами, народами) в соціально-економічному, технологічному, культурологічному, політичному та інших аспектах з метою досягнення індустріальної стадії розвитку (якщо цього ще не відбулося), і далі – постіндустріальної стадії розвитку суспільства [28].

Сьогодні досить поширеною є точка зору, що дані перетворення повинні супроводжуватися лібералізацією суспільних інститутів, глобалізацією та лібералізацією всього господарського механізму, зниженням ролі держави і відповідним збільшенням ролі недержавних інститутів. Але слід зазначити, що це не єдиний погляд на соціально-політичну форму здійснення модернізації й не завжди і не скрізь був домінуючим. Але найістотнішим є те, що дана форма проведення модернізації далеко не завжди дає бажаний позитивний результат [34]. З самого зародження концепції модернізації тривають дискусії щодо форм проведення модернізації, і на теоретичному, і на політичному рівнях.

Вищенаведені характеристики поняття «модернізація» відносяться до об'єктів макрорівня. Коли йдеться про об'єкти мікрорівня, про прикладні проблеми, то модернізацію трактують, як проведення удосконалень, що відповідають сучасним вимогам [35]. Але сутність поняття «удосконалення» схильне до історичних змін. З чого випливає, що категорія «модернізація» (і для об'єктів мікрорівня, і для об'єктів макрорівня) є історично визначеною і повинна розглядатися в контексті історичного процесу і місця конкретного об'єкта в ньому.

Концепцію модернізації в цілому (як сукупність теорій, які досліджують модернізацію і

конвергенцію) умовно можна розділити на два напрямки – соціологічне і соціально-економічне, хоча й без чіткої межі, але з принциповою різницею у підходах до трактування цілей, причин, способів модернізації, що формує два принципово різних центри, до яких схиляються нові теорії.

Соціологічний напрям, про який вже задувалося вище акцентує увагу на соціальних чинниках розвитку суспільства і на комплексність завдань модернізації, а соціально-економічний – на економічних та техніко-економічних факторах, зокрема – на розподілі інвестиційних потоків,

розвитку техніки, технологій, підприємницької ініціативи та інших економічних аспектах. Соціально-економічний напрям останні десятиліття активно розвивається через посилення та поглиблення економічних криз різної природи. Це призвело до того, що він дистанціювався від соціологічного напрямку концепції модернізації і за ним закріпилася назва концепції (теорії) інноваційного розвитку. Під концепцією же модернізації сьогодні, по-суті, мають на увазі сукупність соціологічних теорій модернізації. Основні варіанти трактування поняття «модернізація» з соціологічних позицій представлено в табл. 1.

Таблиця 1. Окремі трактування поняття «модернізація» з соціологічних позицій

Поняття	Зміст поняття
Модернізація (у широкому сенсі)	Синонім усіх прогресивних соціальних змін суспільства.
Модернізація у сенсі «осучаснення» – перехід від традиційного (доіндустріального) до суспільства «модерності»	Комплекс соціально-політичних, культурних, інноваційних та економічних змін традиційних суспільств на основі індустріалізації. Даний процес модернізації включає: урбанізацію, демократизацію, домінування ринкових відносин, поширення індивідуалізму та ін.
Модернізація слабо розвинених суспільств	Комплекс соціальних, політичних, економічних, культурних і інтелектуальних перетворень, спрямованих на те, щоб наздогнати провідні, найбільш розвинені країни, які співіснують в одному історичному часі, в рамках єдиного глобального суспільства.
Наздоганяюча модернізація	1) комплекс соціальних, політичних, економічних, культурних і інтелектуальних перетворень, спрямованих на наближення незахідного суспільства до західного – синонім вестернізації; 2) спроби долучитися до західноцентричного світу, експлуатуючи сировинні ресурси; 3) спроби досягти військового та технологічного паритету при збереженні соціальної і політичної самобутності.
Конвергенція	Комплекс перетворень, спрямованих на згладжування відмінностей і протиріч між суспільними системами в результаті їх взаємопроникнення і взаємозбагачення. Концепція висунута в 1950-х рр. у зв'язку з успіхами НТР.
Неомодернізація	Теорія, що обґрунтовує можливість успішного мирного перетворення соціально-економічних систем окремих країн, що спрямовує їх до моделі «наздоганяючої» модернізації («системна трансформація суспільства з метою виходу з глухого (авторитарно-адміністративного) тренду розвитку».
Постмодернізація	Теорія, що обґрунтовує можливість успішного мирного індустріально-інформаційного розвитку (перехід до пост-сучасності) на основі сучасної ідентичності. Будується на твердженні, що перехід до постсучасності можливий двома основними шляхами: 1) як мегатренд (глобальні процеси, що відбуваються в основному в західних країнах); 2) як «м'який» перехід, що з'єднує риси традиційних і сучасних суспільств.

Джерело: складено авторами за матеріалами [31,35]

Концепцію модернізації сьогодні можна визначити як сукупність гіпотез (теорій) про моделі розвитку великих соціально-економічних систем (держав, суспільств) і його фактори з

виокремленням трьох основних моделей модернізації розвитку соціально-економічних систем: історичної, релятивістської і аналітичної (табл. 2).

Таблиця 2. Основні моделі модернізації

Загальна характеристика	Тип моделі модернізації		
	Історична	Релятивістська	Аналітична
1	2	3	4
Мета	Вестернізація або американізація, що визначається як прискорення руху до західних моделей суспільного устрою.	Перевищення сучасні стандарти в соціальних взаємодіях: моральних, етичних, технологічних і соціальних установках, які є основою покращення умов людського існування.	Комплексна, багатокomпонентна модернізація з акцентом на зміну структури суспільства.
Принципи	Тотальна трансформація соціального і політичного устрою.	Формування когнітивної ідеї, що об'єднує все суспільство і її втілення в життя.	Зміни повинні бути системними і взаємозалежними.

Продовження таблиці 2

1	2	3	4
Способи реалізації змін	Сукупність як інтуїтивних, так і цілеспрямованих спроб влади, різних соціальних груп «підштовхнути» розвиток соціально-економічної системи у напрямі західного суспільного устрою.	Цілеспрямовані спроби модернізації з їх усвідомленням згуртованим суб'єктом модернізації: або більшістю населення, або елітою.	У політичній сфері – удосконалення системи права. У сфері освіти – ліквідація неписьменності, зростання цінності знань і кваліфікованої праці. Модернізація у всіх інших аспектах буття: релігійних і сімейних відносинах, в області стратифікації суспільства, морально-етичних цінностей та ін.

Джерело: складено автором за матеріалами [31]

Сутність даних моделей визначається як системна сукупність цілей, принципів реорганізації та частково – способів і форм реалізації зміни соціально-економічної системи, що забезпечують її поступальний розвиток.

Щодо чинників (рушійних сил, факторів) модернізації також існує кілька гіпотез (табл. 3).

Їх вплив відзначається певною мірою авторами практично всіх моделей (і утворюючих їх теорій) модернізації. Різниця полягає у різних акцентах – різним факторам надається статус визначальних, тобто детермінант, в різних моделях і теоріях, які їх визначають.

Таблиця 3. Фактори модернізації

Фактори модернізації	Характеристика
Структурна і функціональна диференціація на основі поділу праці	Природний процес, який може бути сповільнено або тимчасово призупинено. Завдання політиків полягає в усуненні подібних факторів, що перешкоджають модернізації. Суспільства здатні трансформуватися тільки за умови, якщо процес функціональної диференціації не гальмується. Причому, вважається, що поштовх до модернізації виникає спонтанно, знизу. Політичній еліті залишається лише усунути перешкоди, які утримують традиційні, відсталі структури, інститути та організаційні моделі.
Варіативність і виживання найбільш пристосованих соціально-економічних систем (культур, економік, організаційних форм, військових систем)	Передумовою модернізації є співіснування різних суспільств. Ті, хто відстає у своєму розвитку, змушені модернізуватися. Процес адаптації може підштовхуватися знизу і здійснюватися поступово, але повільно. Прискорити його здатна утворена політична еліта, яка усвідомлює необхідність реформування суспільства. Вона починає перетворення зверху, підкріплюючи їх пропагандистськими кампаніями, пояснюючи широким масам вигоди, які обіцяє модернізація. Прагнення суспільства до модернізації найчастіше суперечить інтересами обраної політичної еліти. У такій ситуації створюються передумови для появи нової еліти, яка перемагає консерваторів і реалізує нагромаджений реформаторський потенціал суспільства.
Фактори технологічного детермінізму	Домінуюча технологія обумовлює специфічні форми соціальної організації, політичного життя, культурних зразків, норм і правил повсякденного життя, і навіть вірувань і відносин. Передбачається, що технологія має власну, іманентну логіку розвитку, яка приводиться в дію послідовністю відкриттів та інновацій. Новітні технології сприяють появі синдрому сучасності, що виражається у все більшій схожості і навіть однаковості різних суспільств та згладжування місцевої специфіки. «Модернізація – це процес, що веде до однорідності. Якщо традиційні суспільства неймовірно різноманітні і об'єднує їх тільки відсутність сучасних рис, то сучасні суспільства мають однаковий набір основних якостей. Модернізація породжує тенденцію до подібності суспільств» [36].

Джерело: складено авторами за матеріалами [31; 36]

Причини того, що для модернізації вибирається саме революційна модернізація полягає в тому, що в цілому суспільство не готове до змін і їх доводиться «нав'язувати» зверху. Тому, як правило, активна меншість, готова морально, інтелектуально і матеріально (або навіть один лідер) захоплює реальні важелі управління і, незважаючи на протидію старої еліти, і пасивності більшості громадян, методом адміністративного, економічного і навіть військового примусу проводять необхідні зміни.

Основним недоліком революційної модернізації є те, що вона не гарантує стійких результатів після того, як на послаблюється тиск

на суспільство. Це дуже показово демонструє приклад турецької модернізації [37], яка трималася виключно на авторитеті і харизмі лідера нації, що прагнув побудувати в Туреччині сучасну політичну систему, схожу на європейську, але виявилися занадто поверхневими, що не змінили соціальну суть суспільства, не досягли рівня механізму саморозвитку.

Найбільш приваблива з точки зору результатів і форм проведення є органічна модернізація, яка вважається «місіонерською», оскільки базується на консолідації суспільства навколо єдиної мети – ціннісно значущої, надихаючої з історичної точки зору для всього суспільства. Основними ознаками

цієї форми модернізації є: консолідація широкої національної еліти; опора на власні сили, власні резерви, віра у власні сили; чітка стратегія участі країни у світовому розподілі праці. Найуспішнішою визнається американська модернізація, яка ґрунтувалася на ідеї «побудови вільного суспільства на протигагу ретроградної вже Британії» [34]. До цього ж типу можна віднести і післявоєнну модернізацію Німеччини, Франції та Японії.

Наздоганяюча модернізація – це спроба копіювання на економічному та інституційному рівнях найбільш привабливого зразка соціально-економічної системи. Основний імпульс розвитку надає держава. Реалізація реформ йде приблизно за тими ж принципами, що при революційній модернізації, але при більш широкій внутрішній підтримці та меншому опорі. Значної опозиції всередині суспільства не спостерігається. Але й громадські сили, які свідомо, на основі власного глибинного інтересу підтримували б реформи, відсутні. Завдання модернізації разом з новою економікою і новими політичними інститутами створити і ці соціальні групи. Проблеми виникають, коли постає необхідність передати владу від бюрократичного апарату новим прогресивним групам населення. Якщо вони успішно сформувалися, то проблем не виникне. Але якщо ні, то модернізація не матиме позитивних результатів.

«Модернізація – це відкладене споживання. Потрібно вкласти великі гроші сьогодні, щоб отримати результат післязавтра» [31]. Але для того, щоб відкласти споживання в масштабах всього суспільства потрібна значна політична воля. На це здатне тільки держава. Стихійне, політично об'єднане співтовариство, не здатне відкласти своє споживання, що є цілком очевидним фактом. Ринкові механізми, як і неринкові, є лише інструментами проведення модернізації, які держава повинна використовувати відповідно до стратегії модернізації відповідно до обставин. Ринкові механізми не можуть і не повинні підміняти цілей модернізації, оскільки модернізація – це проект комплексного розвитку соціально-економічної системи, формування її самоідентичності в нових економічних і технологічних умовах. Модернізація включає як економічні, так і багато інших аспектів, які не мають прямого відношення до економіки. Ринкові механізми не можуть визначати цілей модернізації. Вони є важливими, але одними з багатьох у механізмах здійснення модернізації.

Отже, більшість науковців як головний суб'єкт модернізації виділяють сильну політичну еліту [27, 30]. Тільки окремі дослідники стверджують, що розроблення стратегії системних реформ повинно провадити саме громадянське суспільство. Визначення напрямів організації громадської ініціативи пов'язано, в першу чергу, з визначенням головних стратегій та практик

побудови громадянського суспільства. Тобто, стратегія формування ініціативи «зверху» є традиційною та домінуючою [38].

Серед первинних факторів, що визначають стратегічний напрям модернізації розглядають боротьбу еліт, низький рівень економічного розвитку, корумпованість тощо [30]. Слід зазначити, що останнім часом в усіх соціальних проєктах щодо напрямків та перспектив модернізації особлива увага приділяється адекватній оцінці можливих наслідків глобалізації, в умовах розвитку якої відбувається державотворення [28; 39]. В якості «еталону» у контексті здійснення комплексу системних реформ більшістю вітчизняних дослідників пропонується розглядати країни ЄС [40], а сам процес модернізації розглядається як лінійний, орієнтований винятково на постійний розвиток та досягнення бажаного оптимістичного результату.

Рівень ефективності здійснення системи реформ залежить від раціональності побудови «ефективної соціально-економічної моделі, здатної до інноваційного саморозвитку та забезпечення якісного зростання», тобто – до традиційних економічних показників [29].

У країнах посткомуністичного простору увага вітчизняних дослідників концентрується винятково на існуванні негативних складових – «пережитках реального соціалізму», здатних реально блокувати результативність запропонованих реформ у всіх сферах функціонування українського суспільства. В якості останніх пропонується, наприклад, розглядати неопатримоніальний характер вітчизняного політичного режиму. «Основною рисою таких режимів є відтворення системи влади, за якої відбувається «привласнення» сфери державного управління легальними носіями політичної влади, внаслідок чого державно-політичне управління здійснюється за моделлю «приватного володіння» [29]. Основними рисами неопатримоніальної моделі розвитку українського суспільства пропонується розглядати: формування класу підприємців, які з метою досягнення власних економічних інтересів використовують інституціональні та політичні можливості поєднання влади та власності; використання державно-адміністративних ресурсів для боротьби з політичними опонентами та економічними конкурентами; провідну роль клієнтарно-патронажних відносин і зв'язків у структуруванні політичного та економічного процесу.

Таким чином, в кожній з успішних на практиці форм проведення модернізації держава відіграла не тільки значну, але й провідну роль. З іншого боку, функції виконували державою, розрізняються залежно від обраної форми модернізації. Але жодна соціально-політична форма проведення модернізації, яка зарекомендувала себе як успішна, не ґрунтувалася на крайніх ліберальних поглядах і не заперечувала роль держави. Тому, безумовно, очолювати модернізацію повинна

держави. Вона повинна здійснювати як політичне, так і економічне керівництво модернізаційним проектом. І одне інше не підміняє. Як би не було складно, саме держава повинна брати на себе відповідальність за формування і економічного, і політичного аспекту програми модернізації суспільства. Безумовно, для цього необхідно мати довіру суспільства до проголошуваних цілей, що передбачає подолання корупції, впровадження жорсткої анти монопольної політики, формування політики розумного протекціонізму, надання свободи малому підприємництву і приватній ініціативі, формування економічно привабливих умов для інвестицій в модернізацію економіки. Іншого шляху не існує. Без провідної ролі держави будь-який модернізаційний проект не може бути реалізований.

Висновки

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити такі висновки:

— теорія модернізації залишається активно досліджуваним елементом предметного поля

сучасної системи соціально-гуманітарного знання;

- західна політична наука запропонувала стратегії, що дозволяють підвищити рівень експлікаційного й прогностичного потенціалу існуючих варіантів теорії;
- вітчизняні дослідники у своїх наукових розвідках і соціальних практиках досить вибірково підходять до запропонованих західними колегами стратегій трансформації теорій неоконвергенції й неомодернізму, що пояснюється, з одного боку, досить обґрунтованим прагненням вітчизняних дослідників акцентувати увагу на існуванні (і в той же час у певному сенсі – збереженні) своєрідної природи й специфіки формування української реальності, а з іншого боку – відсутністю у них (безумовно, насамперед, за об'єктивних причин) достатньої кількості реальних практик державного будівництва, що дозволяють всебічно й у повному обсязі розвиватися в цьому напрямку.

Abstract

The article considers and summarizes the approaches to the definition "modernization", which recently acquired a new vector in the context of globalization challenges. The specifics of the forming of the prerequisites of economy modernization in the context of the genesis of modernization theory in relation to the political, economic, social and cultural regularities of the society functioning in conditions of constant transformation in accordance with the historical stages of its development are determined.

Modernization is considered in the historical retrospective. It is became the basis of the forming of two alternative conclusions about the nature of the preconditions of modernization changes: evolutionary – on the basis of development of its own resources of society, the changes of its in the social consciousness, traditions, orientations and thoughts of people lead to changes in economic development, and revolutionary – as a desire to achieve the level of developed countries by import of ideas, technologies, resources and their involvement in modernization of the economy and politic sphere in conditions of insufficient population support because of their rejection of a significant part of it.

The concept of modernization is characterized as a set of sociological and socio-economic theories that analyze the process of transition from a traditional society, or from a society lagging behind in socio-economic development, to modern. It is determined that most domestic researchers consider the EU countries as a "benchmark" for the implementation of a complex system of reforms, and the process of modernization – as a linear, focused on continuous development and achievement of the desired optimistic result.

The main features of the model of the national economy development are substantiated, proceeding from the subject field of the modern system of social and humanitarian knowledge, scientific research of foreign and domestic researchers in the direction of the forming and implementation of strategies that increase the explicative and predictive potential of a combination of modernization factors that are given the status of determinants in various theories and models.

Список літератури:

1. Андрусив В. Три стратегії модернізації України [Електронний ресурс] / В. Андрусив // Хвиля. – 2015. – 16 июня. – Режим доступа: <http://hvylya.net/analytics/politics/tri-strategii-modernizatsii-ukrainyi.html>.
2. Біденко Ю.М. Модернізація України в контексті кризи: роль держави та громадянського суспільства / Ю.М. Біденко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 43-55.
3. Гріневська С.М. Модернізація національної економіки шляхом забезпечення саморозвитку регіонів / С.М. Гріневська // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 11. – С. 169-173.
4. Білорус О.Г. Проблеми глобальної модернізації та імперативи неіндустріалізації транзитивних країн / О.Г. Білорус // Економічний часопис-XXI. – 2012. – № 9-10. – С. 3-6.

5. Вовканич С.Й. Соціогуманістичні засади модернізації економіки в системі реалізації української національної ідеї / С.Й. Вовканич // Регіональна економіка. – 2012. – № 2. – С. 7-22.
6. Гаврилюк О.В. Решоринг і таргетинг як стратегії модернізації національної економіки / О.В. Гаврилюк // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2012. – Вип. 27, Т. 1 – С. 61-66.
7. Ляховець О.О. Інституційна модернізація економіки: сутність та основні напрями [Електронний ресурс] / О.О. Ляховець // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія: Економіка. – 2014. – Т. 247, Вип. 235. – С. 7-10. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchdues_2014_247_235_3.pdf.
8. Філіпенко А. Модернізація економіки України в умовах глобалізації / А. Філіпенко // Вісник НАН України. – 2000. – № 1. – С. 34-43.
9. Соціологія : [підручник] / За ред. В.Г. Городяненка. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 544 с.
10. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних сполучень [уклад. Л.О. Пустовіт та ін.]. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.
11. Словник іншомовних слів / За ред. О.С. Мельничука. – 1-е вид. – К.: УРЕ, 1974. – 776 с.
12. Політологія: [підручник] / В.Г. Антоненко [та ін.]; ред. О.В. Бабкіна, В.П. Горбатенко. – 3-е вид., перероб., доп. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 568 с.
13. Тойнбі А.Дж. Постижение истории. Сборник / А.Дж. Тойнби; пер. с англ. Е.Д. Жаркова. – М.: Прогресс. Культура, 1996. – 607 с.
14. Шпенглер О. Закат Европы : очерки морфологии мировой истории : Гештальт и действительность / О. Шпенглер ; пер. с нем., вступ. ст. и примеч. К.А. Свасьян. – М.: Эксмо, 2007. – 798 с. – (Серия «Антология мысли»).
15. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс ; пер. с нем. М.В. Левина. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с. – (Мыслители XX в.).
16. Заостровцев А.П. Дипак Лал: модернизация без вестернизации / А.П. Заостровцев. – СПб.: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2012. – 48 с. – (Препринт / Центр исследований модернизации ; М-28/12).
17. Ионин Л.Г. Социологическая концепция Фердинанда Тённиса / Л.Г. Ионин // История буржуазной социологии XIX – начала XX века / Под ред. И.С. Кона. – М.: Наука, 1979 – С. 164-179.
18. Покликання до політики // Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Макс Вебер ; пер. з нім., післям. та комент. О. Погорілого. – К., 1998. – С. 173-191.
19. Parsons T. The System of Modern Societies / T. Parsons, C. Englewood. – N.J.: Prentice-Hall, 1971. – 152 p.
20. Красильщиков В.А. Модернизация: Зарубежный опыт и уроки для России / В. А. Красильщиков // Модернизация России: условия, предпосылки, шансы : Сборник статей и материалов. / Под ред. В.Л. Иноземцева. – Вып. 1. Стратегические проблемы модернизации. – М.: Центр исследований постиндустриального общества, 2009. – С. 85-160.
21. Хорос В. Модернизация России в контексте глобализации / В. Хорос, В. Иноземцев // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. – № 2. – С. 90-103.
22. Кравченко М.В. Модернизация как идеология трансформации общественного развития / М.В. Кравченко // Вестник государственного и муниципального управления. – 2012. – № 4. – С.138-143.
23. Аузан А. Коалиции за модернизацию: анализ возможности возникновения / А. Аузан, А. Золотов // Вопросы экономики. – 2008. – № 1. – С. 97-107.
24. Онищенко В. Модернізація як імператив розвитку України / В. Онищенко // Економіка України. – 2011. – № 7. – С. 4-14.
25. Коровникова Н.А. Ментальная модернизация: Pro et contra / Н.А. Коровникова // Россия: тенденции и перспективы развития. Ежегодник. Вып.7. – М.: ИНИОН РАН, 2012. – С. 325-329.
26. Дарендорф Р. У пошуках нового устрою. Лекції про політику свободи у ХХІ столітті / Р. Дарендорф ; наук. ред.: А.О. Ручки ; пер. з нім. А.В. Орган. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 109 с.
27. Розов Н. Двадцать лет спустя: назревшие сдвиги в понимании макросоциальной динамики постсоветских обществ / Н. Розов // Ойкумена: Альманах сравнительных исследований политических институтов, социально-экономических систем и цивилизаций. – Харьков, 2009. – Вып. 6. – С. 53-67.
28. Штомпка П. Социология социальных изменений / П. Штомпка ; пер. с англ. под ред. В.А. Ядова. – М.: Директмедиа Пабблишинг, 2007. – 828 с.
29. Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: [монографія] / За заг. ред. А.В. Єрмолаєва. – К.: НІСД, 2010. – 528 с.
30. Денисенко І.Д. Модернізація України в контексті сучасних політичних досліджень та соціальних практик / І. Д. Денисенко // Вісник СевНТУ. Серія: Політологія. – 2011. – Вип. 123. – С. 83-87.

31. Белякова Г.Я. К вопросу модернизации социально-экономических систем: теоретические основы и роль государства / Г.Я. Белякова, Л.Р. Батукова // Проблемы современной экономики. – 2010. – № 4. – С. 8-12.
32. Lasch C. The Truly and Only Heaven: Progress and its Critics / C. Lasch. – New York: W.W. Norton & Company, 1991. – 592 p.
33. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство: основні поняття чистої соціології / Ф. Тьоніс ; пер. з нім. Н. Комарової та О. Погорілого. – К.: Дух і літера, 2005. – 259 с.
34. Всемирная история модернизации: Специальный выпуск // Эксперт. – 2009. – № 1.
35. Большой экономический словарь / Сост. А.Б. Борисов. – М.: Книжный мир, 2002. – 895 с.
36. Huntington S.P. Political Order in Changing Societies / S.P. Huntington. – New Haven: Yale University Press, 1968. – 268 с.
37. Сотниченко А. Особенности модернизации в Турции / А. Сотниченко // Пути модернизации: траектории, развилки и тупики: Сборник статей / Под ред. В. Гельмана, О. Маргания. – СПб.: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2010. – С. 184-224.
38. Корнієвський О.А. Громадські об'єднання як суб'єкт у системі національної безпеки держави: постановка проблеми / О.А. Корнієвський // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 1. – С. 43-50.
39. Модернізація України. Визначення пріоритетів реформ. Проект до обговорення / [відп. ред. І. Коліушко, І. Бураковський, О. Сушко, Є. Захаров, Є. Бистрицький] ; Мережа підтримки реформ. – К., 2009. – 123 с.
40. Моделі політичної комунікації: політичні партії та громадянське суспільство / [Ю. Тищенко, П. Байор, М. Товт, С. Горобачишина] ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: Агентство «Україна», 2010. – 148 с.

References:

1. Andrusiv, V. (2015). Three strategies of the Ukraine modernization. Khvyliya, June 16th. Retrieved from: <http://hvyliya.net/analytics/politics/tri-strategii-modernizatsii-ukrainyi.html> [in Russian].
2. Bidenko, Yu.M. (2011). Ukraine modernization in the context of the crisis: the role of the state and civil society. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy, 1, 43-55. [in Ukrainian].
3. Hrinevska, S.M. (2012). National economy modernization by supporting regions' self-development. Actual problems of economics, 11, 169-173. [in Ukrainian].
4. Bilorus, O.H. (2012). Problems of global modernization and imperatives of transitive countries new industrialization. The Economic Annals-XXI Journal, 9-10, 3-6. [in Ukrainian].
5. Vovkanych, S.Yo. (2012). The Socio-Humanistic Basis of Economy Modernization in the System of Ukrainian National Idea Realization. Regional Economy, 2, 7-22. [in Ukrainian].
6. Havryliuk, O.V. (2012). Reshoring and targeting as a strategy of modernization of the national economy. Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky, 27, Vol. 1, 61-66. [in Ukrainian].
7. Liakhovets, O.O. (2014). Institutional modernization of the economy: the essence and main directions. Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylianska akademiia»]. Seriya: Ekonomika, 235, Vol. 247, 7-10. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchducc_2014_247_235_3.pdf [in Ukrainian].
8. Filipenko, A. (2000). Modernization of Ukrainian economy in the conditions of globalization. Visnyk of the National Academy of Sciences of Ukraine, 1, 34-43. [in Ukrainian].
9. Horodianenko, V.H. (Ed.). (2008). Sociology. Kyiv: VTs «Akademiia» [in Ukrainian].
10. Pustovit, L.O. et al. (2000). Dictionary of foreign words: 23,000 words and terminology combinations. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
11. Melnychuk, O.S. (Ed.). (1974). Dictionary of foreign words (1st ed.). Kyiv: URE [in Ukrainian].
12. Antonenko, V.H. et al. (2006). Politology. (3rd ed., rev.). O.V. Babkina, & V.P. Horbatenko (Eds.). Kyiv: VTs «Akademiia» [in Ukrainian].
13. Toynbi, A.Dzh. (1996). Understanding of history. Collection. (E.D. Zharkova, Trans). Moscow: Progress. Kultura [in Russian].
14. Shpengler O. (2007). The Sunsets of Europe: Essays on the Morphology of World History: Gestalt and Reality. (K.A. Svasian, Trans). – Moscow: Eksmo (Seriya «Antologiya mysli») [in Russian].
15. Yaspers, K. (1991). The meaning and purpose of the history. (M.B. Levina, Trans). Moscow: Politizdat (Mysliteli XX v.) [in Russian].
16. Zaostrovsev, A.P. (2012). Deepak Lal: Modernization without Westernization. St. Petersburg: Izdatelstvo Evropeyskogo universiteta v Sankt-Peterburge [in Russian].
17. Ionin, L.G. (1979). The sociological concept of Ferdinand Thionis. In I.S. Kon, (Ed.), The history of bourgeois sociology of the XIX – early XX centuries (pp. 164-179). Moscow: Nauka [in Russian].
18. Veber, M. (1998). Vocation for a policy. In M. Veber, Sociology. Historical analyzes. Policy. (O. Pohoriloho, Trans.) (pp. 173-191). Kyiv [in Ukrainian].

19. Parsons, T. Englewood, T. (1971). *The System of Modern Societies*. New Jersey: Prentice-Hall.
20. Krasilshchikov, V.A. (2009). Modernization: Foreign experience and lessons for Russia In V.L. Inozemtsev, (Ed.), *Modernization of Russia: conditions, prerequisites, chances* (pp. 85-160) – Moscow: Tsentr issledovaniy postindustrialnogo obshchestva [in Russian].
21. Khoros, V., Inozemtsev, V. (2010). Modernization of Russia in the context of globalization. *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya*, 2, 90-103. [in Russian].
22. Kravchenko, M.V. (2012). Modernization as an ideology of the transformation of social development. *Vestnik gosudarstvennogo i munitsipalnogo upravleniya*, 4, 138-143 [in Russian].
23. Auzan, A. (2008). Coalition for modernization: analysis of occurrence possibility. *Voprosy ekonomiki*, 1, 97-107 [in Russian].
24. Onyshchenko, V. (2011). Modernization as an imperative of Ukraine development. *Economy of Ukraine*, 7, 4-14 [in Ukrainian].
25. Korovnikova, N.A. (2012). Mental modernization: Pro et contra. *Rossiya: tendentsii i perspektivy razvitiya*, 7, 325-329 [in Russian].
26. Darendorf, R. (2006). In search of a new device. Lectures on the policy of freedom in the twenty-first century. (A.V. Organ, Trans). Kyiv: Vid. dim «Kievo-Mogilyanska akademiya» [in Ukrainian].
27. Rozov, N. (2009). Twenty years later: the urgent shifts in the understanding of the macrosocial dynamics of post-Soviet societies. *Oykumena: Almanakh sravnitelnykh issledovaniy politicheskikh institutov, sotsialno-ekonomicheskikh sistem i tsivilizatsiy*, 6, 53-67 [in Russian].
28. Shtompka, P. (2007). *Sociology of social change*. (V.A. Yadova, Trans.). Moscow: Direktmedia Publishing [in Russian].
29. Yermolaiev, A.V. (Ed.). (2010). *Ukraine in 2010: annual evaluations of socio-political and socio-economic development*. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
30. Denysenko, I.D. (2011). Modernization of Ukraine in the context of modern political researches and social practices. *Visnyk SevNTU. Seriya: Politolohiia*, 123, 83-87 [in Ukrainian].
31. Belyakova, G.Ya. (2010). On the issue of modernization of socio-economic systems: the theoretical foundations and the role of the state. *Problemy sovremennoy ekonomiki*, 4, 8-12 [in Russian].
32. Lasch, C. (1991). *The Truly and Only Heaven: Progress and its Critics*. York: W.W. Norton & Company.
33. Tonis, F.(2005). *Community and society: the basic notions of pure sociology*. (N. Komarovoi & O. Pohoriloho, Trans.). Kyiv: Dukh i litera [in Ukrainian].
34. *World History of Modernization: Special Edition* (2009). Ekspert,1[in Russian].
35. Borisov, A.B. (Ed.). (2002). *Great Dictionary of Economics*. Moscow: Knizhnyy mir [in Russian].
36. Huntington, S.P. (1968). *Political Order in Changing Societies*. New Haven: Yale University Press.
37. Sotnichenko, A. (2010). Features of modernization in Turkey. In V. Gelman, & O. Marganiya (Eds.), *Ways of modernization: trajectories, divarications and deadlocks* (pp. 184-224). St. Petersburg: Izdatelstvo Evropeyskogo universiteta v Sankt-Peterburge [in Russian].
38. Korniiievskiy, O.A. (2009). Public associations as subjects in the system of national security of the state: problem statement. *Stratehichni priorityty*, 1, 43-50 [in Ukrainian].
39. Koliushko, I., Burakovskiy, I., Sushko, et al. (Eds.). (2009). *Ukraine's Modernization. Defining Priorities for Reforms*. Kyiv [in Ukrainian].
40. Tyshchenko, Iu., Baior, P., Tovt, M. et al. (2010). *Models of political communication: political parties and civil society*. Kyiv: Ahentstvo «Ukraina» [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Барановська І. В. *Передумови та фактори модернізації економіки у контексті тенези теорії модернізації [Електронний ресурс] / І. В. Барановська, О. С. Ралко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2018. – № 1 (35). – С. 79-91. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No1/79.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.1315691.*

Reference a Journal Article:

Baranovska I. V. *Preconditions and factors of economy modernization in the context of the genesis of modernization theory [Electronic resource] / I. V. Baranovska, O. S. Ralko // Economics: time realities. Scientific journal. – 2018. – № 1 (35). – P. 79-91. – Retrieved from <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No1/79.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.1315691.*

